כג [וברב אלפס סוף פרק ג דחולין ד' רפב. וברא"ש

שם סימן סטן: ב מיי שם הלי כג: מעשר שני הלי מו דה טוש"ע א"ח סי

תרומות הלכה ז:

מוסף רש"י

אכל פוטיתא ארבע. חד לחו אכל פוטיתא לוקה ארבע. חד לאו נשרץ המים נתורת כהנים דהוא ספר ויקרא, וחד במשנה תורה, ושני לאוין כתובים בשקלים בתורת כהנים אל תשקלו 15 בכל ה השרז נפשותיכם נפשותיכם נפשותיכם בכנ השון השורץ ולא תטמאו בהם והכא לא כתיב על הארץ ומשמע בין שרץ המים ובין שרן החרן, הרי חרנע (פסחים כד. וכעי״ז מכות מז:). נמלה לוקה חמש. בלע נמלה חיה ובריה שלימה היא אכילתה בכל שהוא ולוקה חמש, שני לאוין הכתובין בשרץ סתם כמו שפירשתי, ושלשה לאוין הכתובין בשרץ הארץ . בתולת כהנים (מכות שם). לירעה שרך העוף היא וגם שורלת על החרץ ויש בה אלו חמש לאוין ו עליה לאו דשרץ במשנה מורה וכל שרן העוף טמא הוא לכם לא יאכלו, שרך לשון רחוש ונענוע ואינו נראה, ואין בהמה וחיה הגבוהין מן הארץ בכלל שרץ, הלכך לא נפשותיכם da משמלו משקום מת נפטומיכט בבהמה ובעוף וגו' דכתיב בקדושים תהיו, אינו מן המנין דלאו בשרנים כחיב יאמנין למון בשנפים כמיב (פסחים כד:). מן הרקק. גרביל״ה שיש בה מים (חוליו ויבשה מערבין לנזיר. מסומין, ביין. ואע"ג דלא חזי לדידיה חזי לאחריני וכיון דמונא הוא גבי אחריני שרו ליה רבנן (לעיל כו:) **לוו:** . אע״ג לחוים לווי מעשיל למעודה שלינה לוויה לו היא, הואיל ואי מתשיל מתשיל אנזירותיה שריא ליה מערבין ולישראל בתרומה. דהם מזיא לכהן (לעיל בו:) או: דאי בעי מיתשל עליה, טעות היינה לטיבלה ייב דתרומת תרומה והדרא והדר מפריש עלה מינה ונק (פסחים כג.).

רב ניסים גאון

, אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב מערבין בפעפועין ובלגלוגות ובגודגדניות. פירושו בגמ׳ דבני מערבא והכי גרסי, בעון קומוי אילין אינון, אמר לון קקולי וחנדקוקי ופרפחיני.

רבינו חננאל (המשך)

אפילו לחסוכי בנים. איבעית אימא כי אמר רב בהינרוקי מדאיי. פי׳ בעודן פגין. מסקגא חזין דדברא לא מערבינן בהן, דגינונייתא מערבין בהן. ואקשינן אהא דתנן (השאולין) [השחלים] והגרגיל שזרען לירק מתעשרין זרע וירק,

צירעה לוקה שש. פי׳ בקונט׳ דהא דכתיב בקדושים לא תשקלו וגו' ובכל אשר תרמש האדמה בגדולים משתעי דלא כתיב שרץ וקשה דבפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נט:) דרשינן ובכל חיה הרומשת זה נחש משמע דרמישה נמי הוי דבר הרוחש כמו נחש

ההולך על גחונו ומפרש ה״ר יעקב דאורלינ"ש דבמעילה פרק קדשי קרא מזבח (דף טו:) מוקי האי דוקה בשמונה שרנים כדכתיב חשר הבדלתי לכם לטמא במובדלין דבר הכתוב: אהני כללא קמא למעומי כל דלא דמי ליה משני צדרים. וח״ת לבנזיר בפ' ג' מינין (דף לה:) אמר מאי איכא בין תרי פרטי וכללא לתרי כללי ופרטא תרי כללי ופרטא אי איכא דדמי ליה אפי׳ בחד לד מרבינן תרי פרטי וכללא עד דדמי ליה משני לדדין משמע דבחד לד סגי וי"ל דשני לדדין דהכא הוי כחד לד דהתם דשני לדדין פרי מפרי וגידולי קרקע שוין הן ובפ"ק דקדושין (דף כד:) גבי שן ועין דריש מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חחר הא נמי לדדין שוין והא דפריך התם למימר מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובטל ממלאכה ואינו חחר היינו למאן דאמר כללא קמא דווקא דע"כ לד דבטל ממלאכתו גרוע מהנך מדקמשני לחפשי ישלחנו ריבויא הוא ואם שוה הוא אמאי מרבינן ליה טפי משאר נדדין וכי האי סוגיא איתא בחולין (דף סו.) בסוף אלו טריפות גבי ארבה ובריש אלו מומין (בכורות דף לז.) גבי פסח או עור ואתו כולהו כמאן דאמר כללא קמא דווקא כדפירש׳ ועוד אומר ר״י דאתא שפיר אפי׳ למ״ד כללא בתרא דווהא ולדידיה נמי לריך שידמה בכל לדדין החשובין אע"פ שהא' חשוב מחבירו רק שלא יהיה לד גרוע יותר מדאי אבל למאן דאמר כללא קמא דוקא מלריך שיהא דומה אף בלד גרוע הרבה והדבר מסור לחכמים להכיר

ליזהו לד גרוע שחולקין בו: ובבל הויא רובא דעלמא והתניא בו'. תימה אמאי לא משני

כדמשני בפ' חבית (שבת ד' קמד:) מי דמי ערביא אתרא הכא בטלה דעתו אלל כל אדם וי"ל דהתם ודאי שייך לחלק דכולי עלמא נמי אם היו להם גמלים הרבה כמו בערביא היו מהיימיז

קולים בשדותיהן ולכך יש חשיבות באתרא אבל בית מנשיא אע״פ שכל העולם נמי אם היו להם רמונים היו סוחטין כיון דלא הוי אלא חד גברא בטלה דעתו אבל הכא שבכל העולם יש חזיו ולא אכלי אין לחלק בין אתרא לגברא ולהכי נמי לקמן (דף כט:) דפריך ופרסאי הוו רובא דעלמא ולא מייתי מהך ברייתא דליבטלו פרסאי לגבי רובא דעלמא דאין לי לבטלם כיון דרוב בשר יש להם ושאר העולם נמי אם הוי להם רוב בשר היו אוכלים בלא לחם דומיא דערביא ומייתי שפיר מבגדי עניים דלא בעי שיעור עשירים כיון שפחות חשוב בעיניהן ועוד דמדמי השיעורים להדדי ולא שייך נמי

לאתויי לקמן ההיא דחבית: [וע"ע מוס׳ שבת לב: ד"ה ואת"ל] לפיכך זרען חייב וירקן פמור. אין להקשות מאי לפיכך הא קתני דבטלה דעתו דאיכא למימר בטלה דעתו לענין

דמתעשר חחר הבאת שליש כדין זרע או לענין תורם מן הרעה על היפה: לזרע מתעשרין זרע וירק. מימה אמאי לא עירב ותני

פוטיחה. שרץ המים קטן שאין בו כזית ואפ״ה כיון דבריה היא אכילה היא ולוקה ד' מלקיות. בשרץ המים כתיב (4) בתורת כהנים" אל תשקנו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם הרי כאן שנים וכלל בהן בין שרץ הארץ בין שרץ המים ומשום מבשרם

* אכל פומיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש בצירעה לוקה שש ואם איתא פומיתא נמי לילקי משום השרץ השורץ על הארץ אלא אמר רבינא עופות איכא בינייהו למאן דאמר פרי מפרי וגידולי קרקע י הני נמי גידולי קרקע נינהו למאן דאמר ולד ולדות הארץ הני עופות ים מן הרקק נבראו מאן דמרבי עופות מאי מעמיה ומאן דממעים עופות מאי מעמיה מאן דמרבי עופות קסבר כללא בתרא דוקא פרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט ואיתרבו להו כל מילי ואהני כללא קמא למעומי כל דלא דמי ליה משני צדדין ומאן דממעם עופות קסבר כללא קמא דווקא כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט הני אין מידי אחרינא לא ואהני כללא בתרא לרבויי כל דרמי ליה משלשה צדרין: א"ר יהודה משמיה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב מערְבין בפעפועין ובחלגלוגות ובגודגדניות אבל לא בחזיז ולא דבכפניות ובגודגדניות מי מערבין והתניא גודגדניות מרובי בנים יאכלו חשוכי בנים לא יאכלו הואם הוקשו לזרע אף מרובי בנים לא יאכלו תרגמא אשלא הוקשו לזרע ומרובי בנים ואיבעית אימא לעולם לחשוכי בנים דהא חזו למרובי בנים מי לא תנן ° מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה אלמא אע"ג דלא חזי להאי חזי להאי הכא נמי אע"ג דלא חזי להאי חזי להאי ואיבעית אימָא כי קאמר רב בהנדקוקי מדאי ובחזיז לא והאמר רב יהודה א"ר כשות וחזיז מערבין בהן ומברכין עליהן בורא פרי האדמה לא קשיא הא מקמי י' דאתא רב לבבל הא לבתר דאתא רב לבבל ובבל הויאס רובאדעלמאס והתניאי הפול והשעורה י והתילתן שזרען לירק במלה דעתו אצל כל אדם לפיכך זרען חייב וירקן פטור " השחליים והגרגיר שורען לירק מתעשרין ירק וורע זרען לזרע מתעשרין זרע וירק כי קאמר רב בדגנונייתא

לא תאכלום ומשום וכל אשר איו לו סנפיר וקשקשת לא תאכלוש: נמלה. שהוא שרץ הארץ לוקה ה' תרתי הא דאמרן וכל הולך על גחון לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום הרי ג' וכל השרך השורך על הארך שקך הוא לא יאכל הרי ד' ולא תעמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ הרי ה' כולן בפרשת ויהי ביום השמיניי: לרעה לוקה שש. שהיא שרץ העוף ולקי בכל הני חמשה מוסף עליו וכל שרץ העוף שקץ? הוא לא יאכל? במשנה תורהש. והאי דכתיב בהדושים תהיו ולא תשהלו את נפשותיכ' בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמושי לא חשיב ליה דבבהמה וחיה ועוף גדולים משתעי ולא בשרלים דלא כתיב בהו שרץ. לשון שרץ דבר שהוא נד בארץ ואינו נראה אלא ע"י שירונו וריחושו מפני קוטנו: וחם חיפת. דדגים גידולי קרקע נינהו פוטיתא נמי לילקי משום שרץ הארץ גרם ולא גרם לילקי ה׳ דשבע בעי למילקי חמש דשרן הארן ושתים דשרן המים: מאי טעמא דמאן דמרבי עופות קסבר. כל היכא דאיכא כלל ופרט וכלל כללא בתרא עיקר ובתריה אזלינן: והוה ליה פרט וכלל ונעשה כלל מוסיף על הפרט ומרבי כל מילי וכללה קמה. דאתי למעוטי ולמימר דנדרשיה בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ולא נרבי מידי לא אזלינן בתריה ומיהו אהני פורתא למימר דכי מרבי כללא בתרא לא כל מילי מרבי אלא כעין הפרט מאי דדמי ליה מב׳ לדדין דהוי פרי מפרי וגידולי קרקע ומיתרבי נמי עופות בהאי דינא ולמעוטי דגים דלא דמו ליה אלא בחד לד בפרי מפרי: ומאו דממעט עופות קסבר. כל היכא דאיכא כלל ופרט כללא קמא דווקא ואין בכלל אלא מה שבפרט וממעטי כל מילי ואפי׳ מאי דדמי ליה בפרטא והדר כתב כללא בתרא לאפוקי ממיעוטא דכללא קמא במקלת ולאחויי

מיהא מידי דדמי לפרטא בכל ג' לדדין דהוי פרי מפרי וגידולי קרקע וולד ולדות הארץ: פעפועין. ירקות שקורין קקול"י בל' ארמי יוטלי"ש בלע"ז: חלגלוגות. פולפי"ר בלע"ו: גודגדניום. חליינדר"ח בלע"ו: חויו. שחת של תבוחה כשהוא ירק וגחזין ואוכלין אותו: כפניות. תמרים רעות שלא בישלו כל לרכן: גודגדניות. ממעיטין את הזרע: ואם הוקשו. הקלחין כעץ שכבר למח בהן זרעו קשין הקלחין לכל אדם: סרגמה. להא דאמר רב מערבין אשלא הוקשו וזה המערב בהן יש לו בנים דהשתא חזו ליה: הנדקוקי מדאי. גודגדניות שבמדי יפות הן: כשום. הומלו"ן: בבבל חוכלין חזיו וכי חתח רב לבבל וחוח דאכלי להו אמר מערבין ומעיקרא אמר דאין מערבין: לירק. לאכול בירקן: זרען חייב. במעשר ואע״פ שלא זרען מתחילה לכך: וירקן פטור. דלאו מידי הוא: שחליים. קרישו"ן: הגרגיר. אורוג״א נאכל בין זרע ובין ירק: כי קאמר רב. דמערבין בהן: בדגנונייתא

להו זרען לזרע או לירק ממעשרין זרע וירק ואומר ר"י דהיכא דורען לירק הוי ירק עיקר וממעשר הכל אחר לקיטה כירק בין ירק בין זרע ואם זרע לזרע מתעשר הכל לשעבר אחר זמן הראוי למעשר זרע ולא בתר לקיטה ולהכי תנא ברישא ירק וזרע ובסיפא זרע וירק דברישא ירק עיקר ובסיפא זרע עיקר ונפקא מינה נמי לעניין מן הרעה על היפה דכשירק עיקר הוי ירק יפה וכשזרע עיקר הוי זרע יפה והוי מן הזרע על הירק מן היפה על הרעה וכן משמע בירושלמי בפרק [רביעי] דמעשרות:

וכעיניו שמועה זו היא דררש הלשון שקבל מרבותיו. ירושלמי בכאן בעירובין ובפרק מעשר שני ניתן לאכילה בסופו, מתני ר' עקיבא ולא ר' ישמעאל. דר' ישמעאל דרש ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל, בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט, ובכל אשר תשאלך נפשך חזר ידי שמצאר דוש ונווונו הנסוף בכל אשר וואוה נפשך כלץ, בבקר ובצאן וב"ין ובשכד פון, ובכל פון ווור וכלל, כלל ופרט נכל את הדון אלא כעין הפרט מה הפרט מפרוש וולדר וולדרת הארץ, אף כל וולד רולדרת הארץ. די עקיבא דריש מה הפרט מפורש פרי וולד פרי ומכשיר פרי, אף כל פרי וולד פרי ומכשיר פרי. מה נפיק מביניהון טופות דגנים וחגבים

ל) מכות טו: פסחים כד.,ב) [חולין כו: ע"ש], ג) [לעיל כו:], ד) [ע" תוס' גיטין ו. ותוס' ב"ק פ. ד"ה מכי אתא], ד) [עבת לב. וש"נ], ו ותוספתה פ"ב דשביעית ו) [מוספתה פייב דשביעית הייז], ו) [ויקרה יא], מ) [שס], ע) [דברים יד], י) [ויקרה יא], כ) [נייל עמה], () [דברים יד], מ) הרי שש. רש"ל, () [ויקרה מ) הרי שש. רש"ל, () [ויקרה כז,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פוטיתא וכו' ד' מלקיות בשרן המים כתיב מבשרם לא תאכלו בת"כ בויהי ביום השמיני ולאו שני ביום השמיני ולאו שני במשנה תורה וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו וכתיב נת"כ לא תשקלו את נפשותיכם וכו' בין שרן המים הס"ד:

לעזי רש"י

יוטילי"ש. מין סלק. פולפיי"ר. רגלה, חלגלוגה (עשב בר). אליינדר"א. בוסבר. **הומלו"ן**. כשות. קרישו"ן. שחלים. . אורוג"א. גרגיר (צמח).

רבינו חננאל

אכל פוטיתא דהוא דג טמא לוקה משום תאל"ס, טכא לדקון משום דואל ס, נילקי נמי משום שרץ השרץ על הארץ. ומשני רבינא לא תימא דגים איכא כינייהו, דדגים ודאי איכא בינייהו, דדגים ודאי אליבא דאביי לאו גידולי קרקע נינהו, אלא אימא עופות איכא בינייהו, האי תנא דמרבי להו דגידולי קרקע נינהו, ואידך תנא ממעט להו דלא וולד וולדות נינהו (אלא) מרקק מים איברו. ואמרינן מכדי הני תרי תנאי כללי ופרטי דרשינ׳, מ״ט האי ממעט לעוף והאי מרבה ליה. ואמרינן האי תנא דמרבי ליה לעוף קסבר כללא בתרא דווקא. דהדר וכתב ובכל אשר תשאלך נפשך דהוה פרט וכלל דנעשה כלל מוסיף על הפרט ואיתרבי להו כל מילי ⁽¹⁾, . אהני כללא קמא למעוטי כל דדמי ליה משני צדדין, והן פרי מפרי וגידולי קרקע, ולא דמי להו משני צדדין, כגון מים ומלח כמיהין ופטריות שאינן פרי מפרי. וכגון דגין שהן פרי מפרי ואינן גידולי בו כוכו האבן גדדי? קרקע, ומרבי אפילו עופות שהן פרי מפרי וגידולי קרקע. ואידך תנא סבר כללא קמא דווקא דהוה ליה כלל ופרט, ותורת כל כלל ופרט אין בכלל אלא מה שפרט הין בכלל אלא מה שפרט הני דפריש קרא אין מידי אחרינא לא. אהני כללא בתרא לרבויי כל כללא בונוא לדבות כל דדמי ליה בשלשה צדדין, והן פרי מפרי וגידולי קרקע. ותולדת ברייתו מז . יכמיהין ופטריות כדאמרן. ולעופות נמי אע"ג דאינוז מרקק מים נבראו. ואינן הייקין ביים בבייתי יידי דומין לבקר וצאן שהן פרי מפרי וגידולי קרקע, יתולדת ברייתם מן הארץ.